

Brüsszel, 2021.8.30.
COM(2021) 494 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap által 2019-ben társfinanszírozott operatív programokra vonatkozó éves végrehajtási jelentések összefoglalója

A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap által 2019-ben társfinanszírozott operatív programokra vonatkozó éves végrehajtási jelentések összefoglalója

1. BEVEZETÉS

A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap (FEAD) a szegénység legsúlyosabb formáinak, például az élelmiszerhiánynak, a gyermekszegénységnek és a hajléktalanságnak az enyhítését szolgálja az Unióban. A FEAD-ból¹ (folyó áron) összesen 3,8 milliárd EUR érhető el a 2014 és 2020 közötti időszakra. Az EU legfeljebb 85 %-os finanszírozást biztosít, amelyet a tagállamok saját forrásai egészítenek ki, így az alap teljes értéke 4,5 milliárd EUR körül alakul.

A tagállamok kétféleképpen vehetik igénybe az alapot:

- az élelmiszert és/vagy alapvető anyagi támogatást biztosító operatív programokra (OP I); és/vagy
- a társadalmi befogadást célzó operatív programokra (OP II).

Az élelmiszersegélyt és/vagy az alapvető anyagi támogatást kísérő intézkedésekkel kell kiegészíteni, például az egészséges táplálkozást népszerűsítő oktatási tevékenységekkel, az élelmiszerek elkészítésével és tárolásával kapcsolatos tanácsadással, pszichológiai és terápiás támogatással, készségfejlesztő programokkal, a háztartási költségvetés kezelésével kapcsolatos tanácsadással, közösségi és szabadidős tevékenységekkel, valamint jogi szolgáltatások nyújtásával.

Jogalapjával összhangban² ez az összefoglaló a tagállamok által a Bizottsághoz benyújtott 2019. évi nemzeti végrehajtási jelentésekben szereplő információon alapul³. Ezért a jelentés nem veszi figyelembe a társjogalkotók által 2020-ban a Covid19-világjárványra válaszul elfogadott új rendelkezéseket.

Azonban a korábbi évekhez hasonlóan a jelentés a 2019 utáni időszak vonatkozásában is tárgyal eseményeket és pénzügyi információkat – amennyiben azok elérhetők –, különösen a világjárvány kitörése után elfogadott bizottsági kezdeményezéseket, egyéb kezdeményezéseket, valamint a 2021–2027-re szóló következő többéves pénzügyi keretre (MFF) vonatkozó kezdeményezést.

A jelentéstételi évben, azaz a Covid19-világjárvány előtt a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya már a hetedik egymást követő évben csökkent, és 2019-ben 21,4 %-ra esett vissza a 2018. évi 21,9 %-ról. A súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya 2018 és 2019 között 5,9 %-ról 5,4 %-ra esett vissza. Ez 27,3 millió embert jelent, ami 2,4 millióval kevesebb, mint az előző évben.

Azonban 107 millióan továbbra is ki vannak téve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának. Az EU nem teljesítette azt a 2020-as célkitűzést, hogy

¹Az Európai Parlament és a Tanács 223/2014/EU rendelete (2014. március 11.) a leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alapról (HL L 72., 2014.3.12., 1. o.). A rendelet a költségvetési rendelet felülvizsgálatával 2018 augusztusában módosításra került: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1537946431022&uri=CELEX:02014R0223-20180802>

² A 223/2014/EU rendelet 13. cikkének (9) bekezdése.

³Mind a 27 tagállam benyújtotta a végrehajtási jelentést. Az összevont jelentésben megfigyelhető időbeli eltolódásnak az az oka, hogy a világjárvány által előidézett rendkívüli körülmények miatt a tagállamok 2020. június vége helyett csak 2020. szeptember végén nyújtották be a végrehajtási jelentéseiket.

legalább 20 millió fővel csökkenteni kell a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett személyek számát: 2019 végéig csupán 10 millió fős csökkenést sikerült elérni. A gyermekek – különösen az alacsony képzettségű szülők gyermekei – és a fogyatékossgal élő személyek lényegesen nagyobb mértékben vannak kitéve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának. 2019-ben a gyermekek (a 16 évesnél fiatalabbak) közül összesen 23,1 % volt kitéve a szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának. A szegénység egyik legszembetűnőbb jelét a súlyosan elégtelen lakáskörülmények jelentik, és az ilyen körülmények között élők aránya⁴ 2019-ben 3,8 % volt, ami mindössze 0,2 %-os csökkenést jelent 2018-hoz képest. Ezek a statisztikák összességében azt mutatják, hogy az EU-ban 2019-ig javult a szegénységgel kapcsolatos helyzet.

Azonban a szegénység nagymértékű növekedése egyre aggasztóbb, mivel a Covid19-világjárvány nagy valószínűséggel rontani fog a helyzeten, ami ellentétes a 2019-ig megfigyelt trenddel. A világjárvány következtében valószínűleg nőtt a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés, valamint az oktatás és a mentális egészség terén tapasztalható, tágabb értelemben vett társadalmi egyenlőtlenségek kockázatának kitett családok száma⁵. Ezért a társadalom hátrányos helyzetű csoportjait továbbra is támogatni kell.

2. JÖVŐBELI UNIÓS FEJLESZTÉSEK

A Covid19-világjárvány kezelése érdekében két, a koronavírusra való reagálást célzó beruházási kezdeményezést (CRII) fogadtak el. A második ilyen beruházási kezdeményezés (CRII+)⁶ – amelyet 2020 áprilisában fogadtak el – rendkívül nagy rugalmasságot tesz lehetővé az európai strukturális és beruházási alapok használata terén. Emellett olyan konkrét támogatási intézkedéseket vezet be, amelyek a FEAD-program működésére vonatkozó szabályok módosításával segítik a leginkább rászorulókat, és lehetővé teszik az irányító hatóságok, a partnerszervezetek és más érdekelt felek számára, hogy gyorsan reagáljanak a felmerülő kihívásokra. Például az élelmiszersegélyek és az alapvető anyagi támogatások már utalványokon keresztül is eljuttathatók, valamint egyéni védőeszközök is biztosíthatók, ezáltal csökkentve a segélyeket és a segítséget nyújtó személyek megfertőződésének a kockázatát. A kezdeményezés ezenkívül a 2020–2021-es pénzügyi évben bevezette a 100 %-os társfinanszírozást is. 2021. április végéig a CRII és a CRII+ igénybevétele alapján a FEAD-programmal kapcsolatban 12 módosítási javaslatot nyújtottak be 9 tagállamban (Ausztriában, Spanyolországban, Franciaországban, Horvátországban, Magyarországon, Luxemburgban, Olaszországban, Portugáliában és Romániában): 8 módosítás a 100 %-os társfinanszírozási arány igénybevételére, 4 pedig a Covid19-világjárványra való reagálás érdekében bevezetendő sürgősségi intézkedésekre vonatkozott.

Ezenkívül a „Next Generation EU” helyreállítási eszköz részeként⁷ 2020 decemberében hatályba lépett a kohéziós célú és az európai területeknek nyújtott helyreállítási támogatás (REACT-EU). A REACT-EU további erőforrásokat nyújt a meglévő kohéziós

⁴ A lakáskörülmények tekintetében súlyosan depriváltak aránya azon személyek százalékos arányát jelenti, akik olyan túlszűfoltak minősülő ingatlanban élnek, amely egyúttal az elégtelen lakáskörülmények következő jellemzői közül legalább egygel rendelkezik: beázó tető; fürdőkád/zuhanyzó vagy beltéri vécé hiánya; vagy túl sötétnek minősülő ingatlan.

⁵ Growing up in lockdown: Europe’s children in the age of COVID-19 (Gyermekként a lezárások alatt: az európai gyermekek a Covid19 idején). <https://www.eurochild.org/resource/growing-up-in-lockdown-europes-children-in-the-age-of-covid-19/>

⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/qanda_20_574

⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/QANDA_20_948

politikai programokhoz, és egyúttal a tagállamok számára is lehetővé teszi, hogy további erőforrásokat biztosítsanak a FEAD-programhoz. A gyors teljesítés biztosítása érdekében a tagállamok jelentős összegű (11 %-os) előfinanszírozási kifizetést kapnak, hogy azonnal igénybe vehessék a további erőforrásokat, és ehhez sem kell nemzeti társfinanszírozást biztosítaniuk.

A 2021–2027-es többéves pénzügyi keret tekintetében a FEAD-ot összevonták az Európai Szociális Alap Pluszsal (ESZA+) annak érdekében, hogy javítsák az alapok közötti szinergiákat. A társadalmi befogadás támogatásának megerősítése érdekében az ESZA+ rendelet⁸ előírja, hogy az ESZA+ megosztott irányítású ágának legalább a 25 %-át a társadalmi befogadás előmozdítására kell fordítani (szemben a 2014–2020-ra vonatkozó ESZA alatti 20 %-kal), valamint tagállamonként további legalább 3 %-ot kell az anyagi nélkülözés kezelésére fordítani, ami jelenleg a FEAD legfontosabb célkitűzése.

A Bizottság javaslata alapján a Tanács ajánlást fogadott el az európai gyermekgarancia létrehozásáról⁹. Ez a kezdeményezés a szociális jogok európai pilléréhez kapcsolódó cselekvési tervben konkrétan meghatározott elérendő eredmény, és a pillér 11. alapelvét valósítja meg, amely szerint a gyermekeknek joguk van a megfizethető, jó minőségű kisgyermekkori neveléshez és gondozáshoz, valamint ahhoz, hogy megvédelmezzék őket a szegénységgel szemben. Az ajánlás felhívja a tagállamokat annak garantálására, hogy a rászoruló gyermekek (azaz azok a 18 éven aluli személyek, akik a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés veszélyének kitett háztartásban élnek) szabadon és ténylegesen hozzáférjenek több kulcsfontosságú szolgáltatáshoz, így többek között minden tanítási napon legalább egy egészséges étkezést biztosítsanak nekik, valamint általánosságban is ténylegesen hozzáférjenek az egészséges táplálkozáshoz. Az ajánlás az alábbiakra ösztönzi a tagállamokat:

- a tanítási napokon kívül is támogassák az egészséges étkezéshez való hozzáférést, akár természetbeni vagy pénzügyi támogatáson keresztül is;
- biztosítsák, hogy a kisgyermekkori nevelés és gondozás során, valamint az oktatási intézményekben a táplálkozási normák a sajátos étrendi igényekhez is igazodjanak;
- korlátozzák a magas zsír-, só- és cukortartalmú ételek reklámozását és elérhetőségét a kisgyermekkori nevelési és gondozási intézményekben, valamint az oktatási intézményekben; valamint
- nyújtsanak megfelelő tájékoztatást a gyermekeknek és a családoknak a gyermekek egészséges táplálkozásáról.

3. A FEAD KOORDINÁLÁSA UNIÓS SZINTEN

Továbbra is a FEAD szakértői csoport az irányító hatóságok fő fóruma, ahol a hatóságok információkat cserélhetnek az alap végrehajtásáról. A szakértői csoport 2019-ben kétszer, 2020-ban pedig négyszer ült össze, hogy megvitassa a FEAD-program végrehajtásának különböző aspektusait, különösen a kísérő intézkedéseket, az élelmiszer-adományokat, az ellenőrzéseket, az egyéb uniós alapokkal való összehangolást, az egyszerűsített költségelszámolási lehetőségeket és az elektronikus utalványokat. 2020-ban az

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1057 rendelete (2021. június 24.) az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+) létrehozásáról és az 1296/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről.

⁹ A Tanács (EU) 2021/1004 ajánlása (2021. június 14.) az európai gyermekgarancia létrehozásáról.

ülések napirendje a Covid19-világjárványhoz kapcsolódó válságra való reagálást is magában foglalta, beleértve a FEAD-rendelet vonatkozó módosításait is. 2020 októberében és decemberében a FEAD szakértői csoportja találkozott az ESZA szakmai munkacsoportjával.

Ami az érdekeltekkel való kapcsolatokat illeti, a Bizottság 2016 és 2019 vége között 18 FEAD-hálózati értekezletet szervezett. A résztvevőknek minden értekezleten alkalmuk nyílt arra, hogy esettanulmányokat ismertessenek, és hogy a FEAD végrehajtásának konkrét kérdéseivel kapcsolatos nehézségeket és megoldásokat osszának meg egymással, ideértve például a leginkább rászoruló személyek (például a gyermekek, a hajléktalanok és az idősek) célzott támogatását. Az egyik 2019-ben megtartott értekezlet az alap nyomon követésével és értékelésével foglalkozott, kiemelve az irányító hatóságok és a partnerszervezetek komoly erőfeszítéseit. A FEAD-hoz kapcsolódó hálózatépítési tevékenységek 2020-ban és 2021-ben is folytatódtak, többek között – 2020 októberében – a FEAD-közösség első éves konferenciájával, amely lehetőséget teremtett a FEAD által elért eredmények számbavételére és a jövőbeli kihívások megbeszélésére. 2021 februárjában tematikus szemináriumot tartottak, amelyen tárgyaltak a FEAD által finanszírozott intézkedések új kedvezményezettjeiről és a Covid19-válság alatt megvalósított új gyakorlatokról. A rendelettel összhangban 2018-ban és 2019-ben a Bizottság éves uniós szintű értekezleteket is szervezett, melyek témáit a partnerszervezetek képviselői határozták meg. Ezek az értekezletek a kapacitásépítés új szakaszába történő átmenet kérdését járták körül.

4. AZ OPERATÍV PROGRAMOK VÉGREHAJTÁSA TERÉN ELÉRT EREDMÉNYEK¹⁰

4.1. Pénzügyi végrehajtás

2019-ben a FEAD-programok pénzügyi végrehajtása megfelelt a várható trendnek. A FEAD-kezdeményezések támogatására előirányzott elszámolható közkiadások teljes összege a 2016. évi 569,5 millió EUR-ról folyamatosan nőtt, 2017-ben 633,3 millió EUR-ra, 2018-ban pedig 762,2 millió EUR-ra, majd 2019-ben visszaesett 608 millió EUR-ra. Ez a csökkenés összhangban van azzal, hogy az utóbbi években a FEAD-költségvetésnek már jelentős hányadát lekötötték.

2019 végén a 2014 és 2019 közötti időszakra összesen előirányzott kiadások így közel 3 340 millió EUR-t tettek ki, ami a programok összes forrásának (beleértve az uniós finanszírozást és a nemzeti társfinanszírozást is) a 74 %-át jelenti. 2019-ben a kedvezményezettek részére teljesített kifizetések összege némileg csökkent (478,5 millió EUR) 2018-hoz képest (501,2 millió EUR), de még mindig jóval az előző években kifizetett összegek felett maradt (2017-ben 412,8 millió EUR-t, 2016-ban pedig 435,2 millió EUR-t fizettek ki). A részletes pénzügyi bontást a melléklet I. táblázata¹¹ tartalmazza táblámonként és mutatónként.

A tagállamok által a Bizottsághoz benyújtott kifizetési kérelmek 2019-ben 663,9 millió EUR elszámolható közkiadást tartalmaztak. Ez a korábbi évekhez képest (346,4 millió EUR 2018-ban, 478,2 millió EUR 2017-ben és 353,4 millió EUR 2016-ban) jelentős növekedést jelent, ami részben annak tudható be, hogy a tagállamok rugalmasságot élveznek kifizetési

¹⁰ Az adatok a 2014–2020-as programozási időszakra vonatkoznak, amelynek megvalósítása 2019 december 31-ig tartott, ahogy arról az éves végrehajtási jelentések 2020. október 21-én beszámoltak.

¹¹ 2015, 2016, 2017 és 2018 tekintetében több tagállam is frissítette a FEAD közös bemeneti mutatóinak bizonyos értékeit. Ezért a jelen pontban közölt értékek eltérhetnek a korábbi években közzétett értékektől.

kérelmeik benyújtása terén. A 2014 és 2019 közötti időszakra nézve a Bizottsághoz benyújtott kifizetési kérelmek teljes összege 1 888,3 millió EUR volt.

2019. december 31-ig a Bizottság összesen 1,5 milliárd EUR-t térített meg időközi kifizetés formájában (2020 végéig pedig 2 milliárd EUR-t, ami a 2014–2020-as időszakra érvényes teljes allokáció 52 %-ának felel meg). Általában elmondható, hogy a FEAD pénzügyi végrehajtása a terveknek megfelelően zajlik, és összhangban áll a program gyakorlati előrehaladásával (lásd a következő részt). Ezenkívül a kötelezettségvállalások automatikus visszavonására eddig csak nagyon kevés esetben került sor¹².

4.2. Végrehajtás a gyakorlatban

A FEAD által elért személyek köre és a végső kedvezményezettek profilja

Az előző években elért eredményekre építve 2019-ben 26 tagállam folytatta a segítségnyújtást a FEAD keretein belül¹³. A legtöbb tagállam (26-ból 22) élelmiszert osztott ki, és/vagy alapvető anyagi támogatást nyújtott a kísérő intézkedések alkalmazása mellett (OP I – lásd az 1. táblázatot), valamint – első ízben – a nyomonkövetési rendszerben informatikai úton adatokat közölt az alapvető anyagi támogatásról¹⁴. Négy tagállam folytatta a társadalmi befogadást célzó programok megvalósítását (OP II – lásd az 1. táblázatot).

Table 1. A 2019-ben teljesített segítségnyújtás típusa

OP	A segítségnyújtás típusa	Tagállam
OP I	Élelmiszerek	BE, BG, EE, ES, FI, FR, MT, PL, PT, SI (10)
	Alapvető anyagi támogatás	AT (1)
	Mindkettő	CY, CZ, EL, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, SK (11)
OP II	Társadalmi befogadás	DE, DK, NL, SE (4)

Forrás: SFC2014

A becslések szerint 2019-ben 12,2 millióan részesültek a FEAD élelmiszersegélyében, több mint 800 000 fő részére juttattak anyagi támogatást, és közel 30 000 személy kapott társadalmi befogadást elősegítő támogatást. Konzervatív becslések szerint összesen több mint 12,5 millióan részesültek FEAD-támogatásban¹⁵. A végső kedvezményezettek száma a következő országokban nőtt a legnagyobb mértékben: Franciaország (450 132-vel több kedvezményezett, mint 2018-ban), Horvátország (132 675-tel több), Lettország (58 904-gyel több), Írország (42 713-mal több) és Finnország (34 229-cel több). Ezzel szemben 17 tagállamban csökkent a végső kedvezményezettek száma, különösen Olaszországban

¹² Csupán az Egyesült Királyság esetében került sor a kötelezettségvállalások automatikus visszavonására, mivel úgy döntött, hogy nem hajtja végre a FEAD-ot. 2020. január 20-án az Egyesült Királyság írásban értesítette a Bizottságot, hogy a 2014. január 1. és 2020. december 31. közötti időszak tekintetében a FEAD-program keretében visszavonja a támogatási igényét az élelmiszert és/vagy alapvető anyagi támogatást biztosító operatív programban.

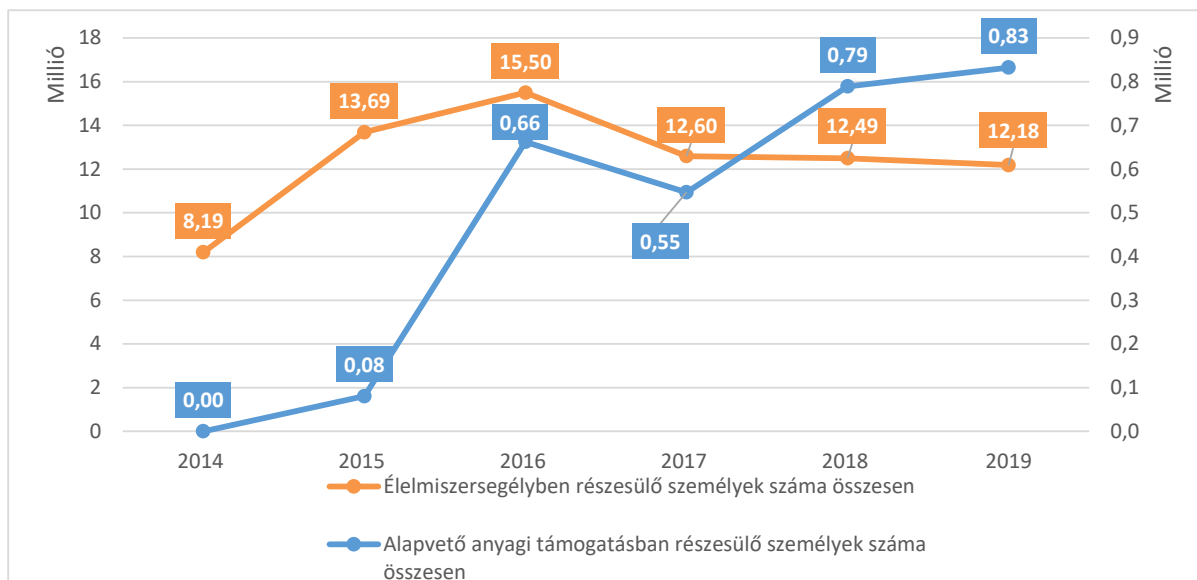
¹³ Románia 2019-ben nem nyújtott támogatást, mivel operatív programjának néhány intézményi változást követő átalakítása késedelmet szenvedett, amihez közbeszerzési problémák is társultak.

¹⁴ Olaszország 2018-ban a 4. intézkedés keretében megkezdte az alapvető anyagi támogatás nyújtását, a nyomonkövetési rendszerben azonban nem rögzített adatokat.

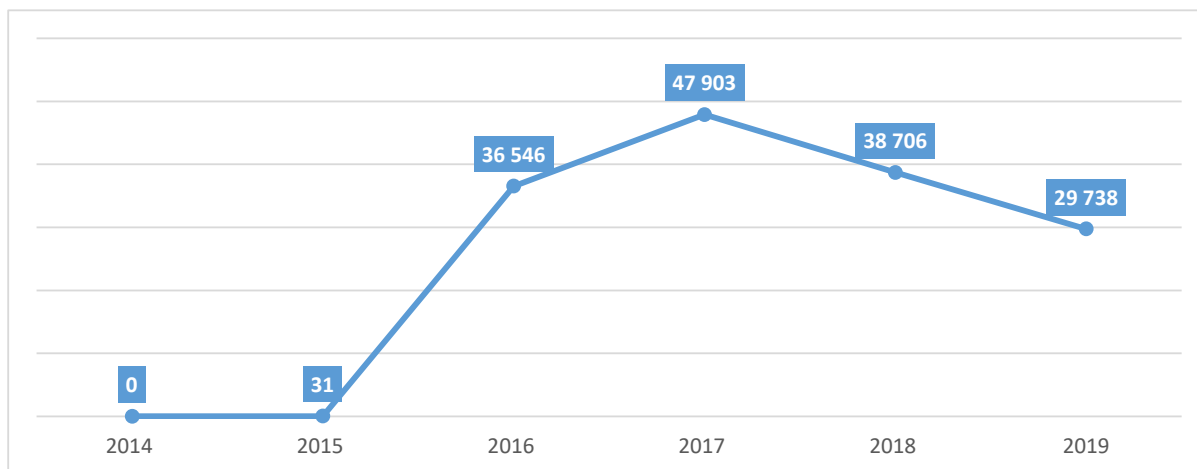
¹⁵ Azon operatív programok esetében, amelyekben ugyanazok a személyek élelmiszersegélyben és alapvető anyagi támogatásban is részesülnek, az éves végrehajtási jelentések adataiból kivonták a nyilvánvaló átfedéseket, annak érdekében, hogy az összesített adatok szerepeljenek a jelentésben.

(594 297-tel kevesebb kedvezményezett, mint 2018-ban)¹⁶ és Görögországban (70 961)¹⁷, valamint Csehországban, Bulgáriában, Lengyelországban és Szlovákiában. Románia pedig továbbra is problémákkal küzd a végrehajtás terén (lásd lejjebb).

1. ábra Az élelmiszersegélyben és/vagy alapvető anyagi támogatásban részesülő személyek száma (millió fő)

2. ábra A társadalmi befogadást célzó támogatásban részesülő személyek száma összesen

Forrás: SFC2014

Össességében elmondható, hogy a FEAD-támogatás végső kedvezményezettjeinek általános profilja nem változott. A korábbi évekhez hasonlóan a támogatásban részesülő személyeknek majdnem a felét (a 49 %-át) a nők tették ki. A rendelkezésre álló támogatás több mint 30 %-át a gyermekek kapták, őket pedig a migránsok, a külföldi háttérű vagy valamely kisebbséghez tartozó személyek (10 %) és a hajléktalanok (7 %) követték. 2019-ben a FEAD végső kedvezményezettjeinek 8 %-a 65 éves vagy annál idősebb, valamivel

¹⁶ Éves végrehajtási jelentése szerint Olaszországban a végső kedvezményezettek számának csökkenése a garantált minimumjövedelemre („Reddito di Cittadinanza”) vonatkozó reform megvalósításának tulajdonítható, valamint annak, hogy az infokommunikációs technológiák fejlesztése nyomán javult az adatátvitel minősége.

¹⁷ Az adatok előző évi adatokkal történő összevetése során óvatosan kell eljárni, mivel – ahogy azt az éves végrehajtási jelentés is megemlíti – módosult a FEAD nyomonkövetési rendszere.

kevesebb mint 5 %-a pedig fogyatékossgal élő személy volt. Ezek az adatok a partnerszervezetek becslései, amelyeket fenntartásokkal kell kezelni.

A gyermekek körülbelül a 30 %-át teszik ki azoknak a személyeknek, akik 2019-ben élelmiszersegélyben, alapvető anyagi támogatásban vagy társadalmi befogadást célzó támogatásban részesültek. A korábbi évekhez viszonyítva ez az arány valamelyest nőtt. Több tagállamban is a gyermekek részesültek az élelmiszersegély legnagyobb részében, különösen Cipruson, Csehországban, Horvátországban, Magyarországon és Máltán, ahol az összes végső kedvezményezett 42–92 %-át tették ki. Cipruson, Írországon, Magyarországon és Ausztriában az alapvető anyagi támogatásban részesülő végső kedvezményezettek körében is magas volt a gyermekek aránya (86–100 %). Ezekben az országokban a programok kifejezetten gyermekeknek nyújtott támogatásokat is magukban foglalnak.

1. szövegdohoz Nemzeti példák a gyermekek elérésére

Azon tagállamok többsége, amelyek 2019-ben célzott támogatást nyújtott a gyermekeknek, a már 2018-ban megkezdett tevékenységek végrehajtását folytatta.

Csehország: Csehország támogatott iskolai étkezéseket biztosít a hátrányos helyzetű gyermekek számára. Az óvodáskorú, valamint az általános iskolás korú gyermekek magas színvonalú óvodai, illetve iskolai étkeztetése vélhetően csökkenti a gyermekek hiányzását. Az ilyen programokban részt vevő iskolák száma folyamatosan nő. Az anyagi támogatás keretében Csehországban többek között ötféle anyatej-helyettesítő tápszert és tejalapú anyatej-kiegészítő tápszert osztanak ki a különböző korcsoportok részére, valamint bébiételeket is elérhetővé tesznek.

Ciprus: Az élelmezési segély és az anyagi támogatás végső kedvezményezettjeinek a legnagyobb részét a gyermekek teszik ki (92 %, illetve 100 %). A rászoruló iskoláskorú gyermekeknek az iskolai étkezdékben készített ingyenes ételeket biztosítanak. Az anyagi támogatás keretében az újonnan szülővé váló veszélyeztetett személyeknek babakelengyecsomagot biztosítanak, amelyben a kisbaba ellátásához szükséges alapvető fogyasztási cikkek találhatóak.

Horvátország: A szegénységben élő vagy a szegénység kockázatának kitett gyermekek iskolai program keretében részesülnek támogatásban. Ezek a gyermekek iskolai étkeztetésben részesülnek, valamint iskolatáskát és egyéb iskolai felszereléseket kapnak.

Németország: Németországban az uniós migránsok óvodáskorú gyermekei tartoznak a támogatások címzettjei közé (7 éves korig), akiknek korai nevelést biztosítanak. Németország szülői segítségnyújtás formájában az említett gyermekek szüleit is támogatja.

Magyarország: A végső kedvezményezettek között nagy arányban vannak jelen a gyermekek. A szegénységben élő családok gyermekei élelmiszer-csomagok és alapvető anyagi támogatás formájában kapnak segítséget. A szegénységben élő terhes nőknek nyújtott élelmiszersegély annak megelőzésében is segíthet, hogy újszülött gyermekeik anyagi nélkülözésnek legyenek kitéve.

Írország: A programban azok a gyermekek is támogatást kapnak, akiknek a családja élelmiszerbankok szolgáltatásait veszi igénybe. A gyermekek javát szolgálja az is, hogy az új otthonba költöző menekült családok háztartási kezdőcsomagot kapnak (amelyek babacsomagot is tartalmaznak). Ezenkívül 2019-ben az állam által biztosított szálláshelyen lakó, nemzetközi védelmet kérelmező személyek gyermekei iskolai csomagot kaptak.

Ausztria: Az iskolatáskák és egyéb iskolai eszközök formájában kiosztott támogatás közvetlenül azokat az iskoláskorú gyermekeket célozza meg, akiknek a családja

minimumjövedelemből él.

Görögország: A gyermekek élelmiszersegélyt, valamint külön anyagi támogatást vehetnek igénybe, ideértve az iskolatáskák és az írószerek biztosítását is. A gyermekeket speciális kísérő intézkedésekkel célozzák meg, például kifejezetten gyermekeknek szóló pszichoszociális támogatással, a társadalmi szerepvállalást és befogadást elősegítő szolgáltatásokkal, szociális oktatással, valamint kulturális és kreatív tevékenységekkel.

Lettország: A gyermekek külön támogatásban részesülnek. Ez a következőket foglalja magában: i. kisbabáknak és kisgyermekeknek nyújtott élelmiszer-csomagok, amelyeknek az életkor alapján három fajtája van (7–12 hónapos, 13–18 hónapos és 19–24 hónapos gyermekeknek szóló csomagok); ii. 0–24 hónapos kisbabáknak és kisgyermekeknek szánt higiéniai csomagok, amelyeknek négy fajtája van (0–6 hónapos, 7–12 hónapos, 13–18 hónapos és 19–24 hónapos gyermekeknek szóló csomagok); iii. egyéni oktatási segédeszközök az 5–10 éves gyermekeknek; és iv. egyéni oktatási segédeszközök a 11–16 éves gyermekeknek. A hátrányos megkülönböztetés megelőzése érdekében Lettország kifejezetten biztosítja, hogy a taneszközökön (például az iskolatáskákon) ne szerepeljenek olyan színek, formák és ábrák, amelyek erősítik a lányokra és a fiúkra vonatkozó sztereotípiákat.

A végső kedvezményezetteknek körülbelül a 10 %-a volt migráns, külföldi háttérű személy vagy valamely kisebbség tagja. Azonban előfordulhat, hogy ezt az arányt alábecsülik, mivel adatvédelmi okokból nem számolnak be minden esetben a támogatásban részesülő migránsokkal kapcsolatos információkról (Franciaország, Görögország és Szlovákia). A legnagyobb csoportot alapvetően a migránsok alkotják, őket pedig a menekültek és a menedékkérők követik.

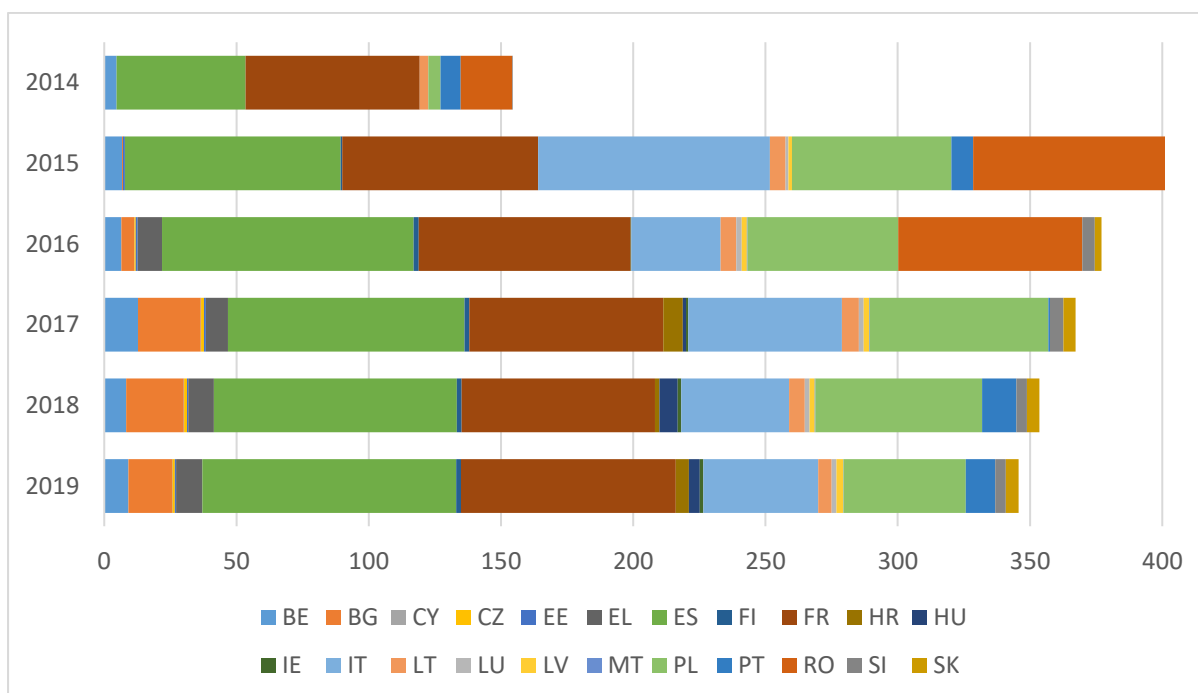
A becslések szerint a FEAD végső kedvezményezettjeinek a 7 %-a volt hajléktalan, és 2019-ben ez az arány 2018-hoz viszonyítva stagnált. Azonban a hajléktalanok számát különösen nehéz megbecsülni, tekintettel arra, hogy nincsenek regisztrálva, és sok esetben nem szívesen adnak meg személyes adatokat. Csehországban, Franciaországban és Írországban az élelmezési segélyben részesülő végső kedvezményezettek több mint 13 %-a hajléktalan volt. 2017-hez képest 2018-ban Olaszországban tovább csökkent a támogatásban részesülő hajléktalanok aránya.

OP I – Élelmezési segély

2019-ben az élelmiszersegély alapvetően nem változott az előző évhez képest, bár 2016-tól kezdve némileg csökkenő tendencia figyelhető meg. Az OP I-et végrehajtó 21 tagállamnak mintegy a fele növelte vagy fenntartotta a szétosztott élelmiszer mennyiségét. 2019-ben összességében valamivel kevesebb élelmiszert osztottak szét, mint 2018-ban; a különösen Spanyolországban, Franciaországban és Olaszországban tapasztalható növekedést a Lengyelországban és Bulgáriában bekövetkező csökkenés ellensúlyozta¹⁸.

¹⁸ Programjaik nagyságrendje alapján ez az öt tagállam (Spanyolország, Franciaország, Lengyelország, Olaszország és Bulgária) biztosította a 2019-ben kiosztott összes élelmiszer 82 %-át, ezért a teljesítményükben bekövetkező bármilyen változás jelentős hatást gyakorol az összevont tendenciára. A végső kedvezményezettenként általuk kiosztott becsült élelmiszer-mennyiség azonban összhangban van a többi tagállamban kiosztott mennyiséggel.

3. ábra A 2014 és 2019 között biztosított élelmiszeri segély (ezer tonna) tagállamonként

Forrás: SFC2014

Az élelmiszersegély több mint felét (55 %-át) tejtermékek, valamint liszt, kenyér, burgonya és egyéb keményítőtartalmú élelmiszerek tették ki. Franciaországban és Spanyolországban különösen magas volt a tejtermékek aránya. Finnországban, Lettországban, Szlovákiában és Olaszországban magas volt a liszt, a kenyérfélék, a burgonya és az egyéb magas keményítőtartalmú termékek aránya (50 % vagy több). A szétosztott zöldség és gyümölcs (4. közös kimeneti mutató – lásd a mellékletet) valamint hús, tojás, hal és tengeri eredetű élelmiszer (5. közös kimeneti mutató – lásd a mellékletet) mennyisége 2017 és 2019 között tovább emelkedett, és 2019-ben elérte a 17,5 %-ot, illetve a 8,5 %-ot. A zsírok és olajok mennyisége tagállamonként változó, átlagosan 5 %. Írországban viszonylag magas (25 %) a készételek¹⁹ aránya, az egész EU-t tekintve azonban meglehetősen alacsony (körülbelül 9 %), ami különösen annak köszönhető, hogy Magyarországon jelentősen csökkent az arányuk (2018-ban 36 % volt, 2019-ben pedig körülbelül 18 %). A kiosztott élelmiszer személyenkénti költsége évről évre és tagállamról tagállamra jelentős mértékben eltér. Ez elsősorban a szétosztott termékek mennyiségének és típusának (például a friss termékek magas arányának), valamint a támogatás intenzitásának tudható be.

Az élelmiszerosztást végző 21 tagállam mindegyike (Ciprus kivételével) egységes élelmiszer-csomagokat osztott szét. A következő tizennégy tagállam étkezéseket is biztosított: Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehország, Görögország, Spanyolország, Finnország, Horvátország, Magyarország, Írország, Olaszország, Lettország, Lengyelország és Szlovákia). E tagállamok közül néhányan készételeket biztosítottak iskoláskorú gyermekeknek (Ciprus, Csehország, Görögország és Horvátország), illetve hajléktalanoknak (Magyarország, Írország, Olaszország, Lettország, Lengyelország és Szlovákia). Az észt élelmiszerbankok továbbra is szorosan együttműködnek a helyi önkormányzatokkal és a településekkel, hogy a lehető legközelebb jussanak az érintett személyek otthonaihoz. A

¹⁹ A készételek az azonnal fogyasztható száraz termékeket, a szobahőmérsékleten tárolható élelmiszereket, az előre elkészített keverékeket és a rágcsálnivalókat foglalják magukban.

partnerek közötti jó kommunikációnak köszönhetően az élelmiszer-segélycsomagok 95 %-át sikerült a célidőszakon belül kiosztani, akárcsak 2018-ban. A korábbi évekhez hasonlóan Bulgáriában, Cipruson, Magyarországon és Spanyolországban a partnerszervezetek által szétosztott élelmiszeri segélyt teljes egészében a FEAD finanszírozta, és 2019-ben Görögországban is ez volt a helyzet.

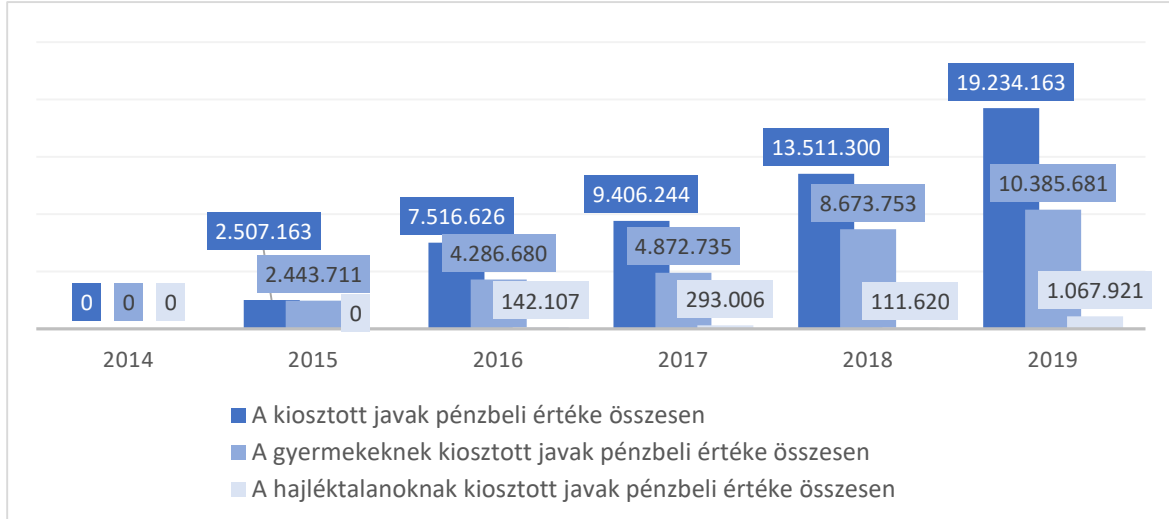
OP I – Alapvető anyagi támogatás

Jelentősen nőtt az alapvető anyagi támogatás összege. 2019-ben a tagállamok 19,2 millió EUR összegű alapvető anyagi támogatást osztottak szét, ami 42 %-kal volt több, mint 2018-ban, a 2018. évi összeg pedig már eleve 44 %-kal több volt, mint a 2017-es. 2018-cal ellentétben azonban a növekedés elsősorban nem annak köszönhető, hogy további tagállamok kezdték meg az alapvető anyagi támogatás nyújtását²⁰, hanem az anyagi támogatásnyújtás széles körben tetten érhető növekvő tendenciájának. A növekedés különösen kiemelkedő volt Ausztriában, Görögországban, Horvátországban és Lettországon. Hét tagállam az előző évhez hasonlóan folytatta az alapvető anyagi támogatás nyújtását (Ciprus, Csehország, Írország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország és Szlovákia). Olaszország a hajléktalanokat alapvető cikkekkel ellátó művelet 2018. évi megindulása után megkezdte a jelentéstételt az alapvető anyagi támogatással kapcsolatos előrelépésekről. A javak legnagyobb részét a következő négy tagállamban osztották szét: Ausztria, Görögország, Horvátország és Magyarország (lásd a 4. ábrát). Olaszországban különösen lakhatási intézkedésekkel célozták meg a hajléktalanokat, azonban Csehországban, Görögországban, Horvátországban és Szlovákiában is segítséget kaptak, testápolási és egyéb termékek formájában. Csehországban, Horvátországban és Olaszországban konyhai eszközökkel is ellátták őket (azokat a személyeket, akiknek lakóhelyet biztosítottak, illetve akiknek bizonytalanok voltak a lakhatási körülményei), valamint ruhát is biztosítottak nekik, Csehországban, Görögországban, Horvátországban és Olaszországban pedig hálósákokat/takarókat kaptak.

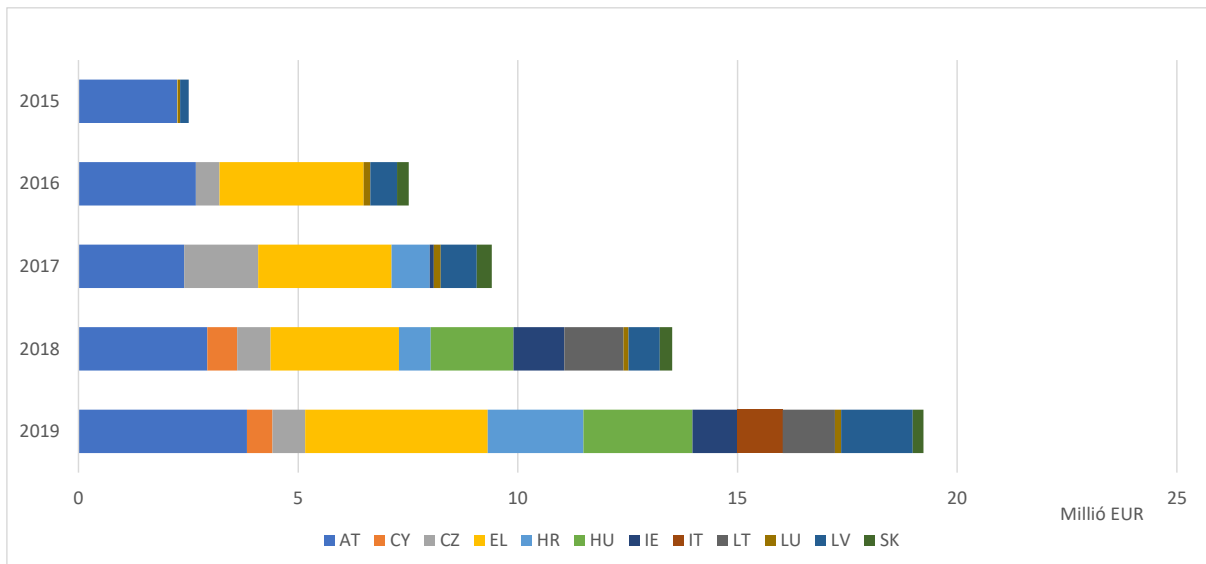
Továbbra is a gyermekes családoknak juttatott iskolai felszerelések és testápolási termékek jelentették a FEAD-on keresztül szétosztott legfőbb alapvető anyagi támogatást. 2019-ben a gyermekes családoknak biztosított termékek írószereket és iskolai felszereléseket (Ausztria, Görögország, Horvátország, Magyarország, Írország és Lettország), iskolatáskákat (Ausztria, Görögország, Horvátország és Lettország), csecsemőápolási csomagokat (Ciprus, Görögország, Horvátország, Magyarország és Írország), sportfelszerelést (Görögország és Horvátország) és ruhát (Görögország, Horvátország és Olaszország) foglaltak magukban. Görögországban, Magyarországon, Luxemburgban, Lettországon és Szlovákiában mosószert, csecsemőknek és kisgyermeknek szánt krémet és szappant, valamint nedves törlőkendőket és pelenkákat is szétosztottak.

²⁰ Olaszország 2018-ban megkezdte az alapvető anyagi támogatás nyújtását, 2019-ben pedig az említett támogatás mennyiségének mérését. Ez azonban az anyagi támogatások teljes növekedésének nagyjából csak a 15 %-át teszi ki.

4. ábra A 2014 és 2019 között kiosztott javak pénzübeli értéke összesen, típusonként

5. ábra A 2014 és 2019 között kiosztott javak pénzübeli értéke összesen, tagállamonként

Forrás: SFC2014

OP I – Kísérő intézkedések

A FEAD-rendeletnek megfelelően azok a tagállamok, amelyek 2019-ben OP I programokat hajtottak végre, kísérő intézkedéseket is alkalmaztak. A legtöbb tagállam továbbra is számos kísérő intézkedést biztosított. Például:

- Ausztria minden iskolai kezdőcsomagban elhelyezett egy ismertetőt, amely több témakört is tárgyal, így többek között más szolgáltatásokra, például a pénzügyi képzésekre, az élelmiszersegélyre és a ruhaosztásra vonatkozó információkat nyújt, valamint hasznos tippeket ad a gyermekeknek az iskolával kapcsolatban;
- Észtország a „Segítség” című magazin új kiadását terjesztette, amely tartalmazza a hasznos szervezetek elérhetőségeinek listáját, valamint a csomagokban található élelmiszerekből elkészíthető recepteket is közöl; valamint
- Lengyelország tovább bővítette a kísérő intézkedések körét, amelyek közé olyan tevékenységeket is felvett, mint az elhízott személyeknek biztosított, a gerincbetegségek megelőzését célzó fizioterápia és tornagyakorlatok.

Az egyéb intézkedések többek között a következőket foglalták magukban:

- egy nagyszabású társadalmi-szakmai integrációs projektet, amely a La Louvière központjában található több „Magasins Citoyens”-re (állampolgári tanácsadó irodára)²¹ alapul; ezek a CPAS (szociális közellátási központok) által létrehozott irodák számos szolgáltatást nyújtanak (például használtruha-üzletként működnek, és támogatást nyújtanak az álláskeresőknél) (Belgium);
- az Oktatáspszichológiai Szolgálatot, amely az érzékszervi vagy szellemi fogyatékkal élő, illetve súlyos tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek integrációjával és támogatásával foglalkozik olyan programok segítségével, mint az olvasási és íráskészség középiskolai programja (Ciprus); valamint
- a „Szolidaritás a Drama²² régióban” című szociális partnerséget, amely az idők támogatására irányul (Görögország).

A tagállamok többsége különféle kísérő intézkedések kombinációját alkalmazta, és csak néhány tagállam döntött úgy, hogy egy vagy két tevékenységet helyez a középpontba. A 2019-ben végrehajtott kísérő intézkedések (lásd a 6. ábrát) az alábbiakat foglalták magukban:

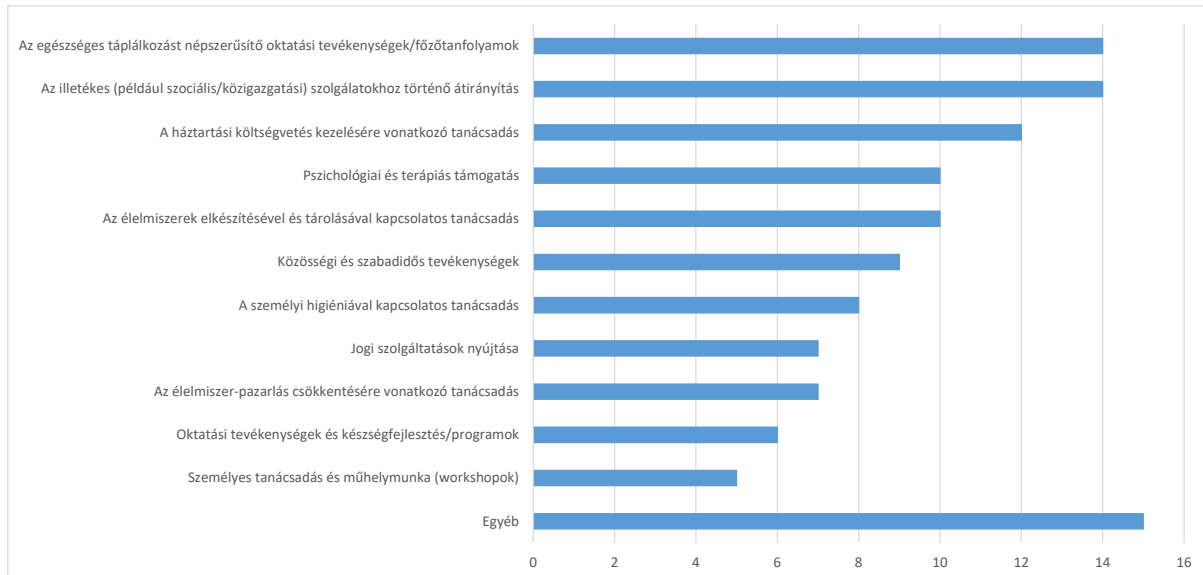
- az élelmiszerek elkészítésével és tárolásával kapcsolatos tanácsadás (Belgium, Csehország, Észtország, Finnország, Franciaország, Horvátország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Portugália és Szlovákia);
- az egészséges táplálkozást népszerűsítő oktatási tevékenységek, például főzőtanfolyamok (Belgium, Bulgária, Csehország, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Horvátország, Írország, Olaszország, Litvánia, Luxemburg, Lettország, Lengyelország és Szlovákia);
- az élelmiszer-pazarlás csökkentésére vonatkozó tanácsadás (Belgium, Bulgária, Horvátország, Luxemburg, Lettország, Lengyelország és Portugália);
- a személyes higiénéjével kapcsolatos tanácsadás (Belgium, Bulgária, Csehország, Horvátország, Magyarország, Lettország, Lengyelország és Szlovákia);
- a megfelelő (például szociális/közigazgatási) szolgálatokhoz való továbbutalás (Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehország, Észtország, Finnország, Franciaország, Horvátország, Írország, Lettország, Luxemburg, Olaszország, Spanyolország és Szlovákia);
- személyes tanácsadás és műhelymunka (workshopok) (Csehország, Görögország, Horvátország, Málta és Szlovénia);
- pszichológiai és terápiás támogatás (Ciprus, Csehország, Görögország, Franciaország, Horvátország, Magyarország, Olaszország, Litvánia, Lengyelország, Szlovénia és Szlovákia);
- a háztartási költségvetés kezelésére vonatkozó tanácsadás (Belgium, Bulgária, Csehország, Észtország, Görögország, Franciaország, Horvátország, Írország, Olaszország, Litvánia, Lettország, Lengyelország, Portugália és Szlovákia);
- közösségi és szabadidős tevékenységek (Csehország, Észtország, Görögország, Finnország, Franciaország, Horvátország, Lettország, Málta és Szlovénia);
- oktatási tevékenységek és készségfejlesztés/programok (Franciaország, Görögország, Horvátország, Málta, Lengyelország és Szlovénia);
- jogi szolgáltatások nyújtása (Csehország, Franciaország, Horvátország, Írország, Olaszország, Litvánia és Lengyelország);

²¹ <https://www.cpas.lalouviere.be/les-magasins-citoyens>

²² Egy Görögország északkeleti részén található város, illetve önkormányzat.

- egyéb kísérő tevékenységek (Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehország, Észtország, Spanyolország, Finnország, Franciaország, Görögország, Olaszország, Luxemburg, Málta, Lengyelország és Szlovénia), köztük személyes támogatási szolgáltatások, felnőttgondozás, közösségi közlekedés, a jogérvényesítéshez nyújtott támogatás és iskolai támogatás.

6. ábra A 2019-ben végrehajtott kísérő intézkedések típusai (n = 22)

OP II – Társadalmi befogadás

Az előző évekhez hasonlóan az OP II²³ tagállamai (Dánia, Hollandia, Németország és Svédország) hajtottak végre társadalmi befogadást célzó tevékenységeket.

Németországban a legfontosabb tevékenység az újonnan érkezett felnőttek és a hajléktalanok elérése, valamint e személyek tanácsadáshoz és támogatási intézkedésekhez való hozzáféréseinek javítása volt. Németország ezen a téren több célkitűzést is túlteljesített. A 2019-ben társadalmi befogadást célzó tevékenységekben részt vevő, újonnan érkezett felnőtteknek és hajléktalanoknak majdnem a 90 %-a továbbra is igénybe vette a szociális szolgálatok segítségét (a célkitűzés 70 % volt)²⁴, ami összhangban volt a FEAD által a nagyobb társadalmi befogadás felé vezető úton ugródeszkeként betöltött szereppel. 26 830 volt azon hajléktalanok és a hajléktalanság kockázatának kitett azon személyeknek a száma, akik 2019-ig tanácsadást vettek igénybe – ez már 25 %-kal több, mint a programspecifikus célkitűzés. Jelentős előrelépések történtek az újonnan érkezett óvodáskorú gyermekek (16 674) és szüleik (19 113) eléréseivel kapcsolatban is²⁵. Ennek alapján megvalósítható az OP-ban meghatározott célkitűzés, azaz a 19 700 gyermek és szülő 2020-ig történő elérése.

Dániában a hajléktalanok körülményei – ideértve a más uniós országokból érkező, dániai tartózkodási engedéllyel rendelkező hajléktalanokat is – a szállók elérhetőségének és a szociális munkásoknak köszönhetően javultak. A tájékoztatási tevékenységeknek köszönhetően a szóban forgó személyeknek átmeneti szállást és

²³ Azok a tagállamok, amelyek végrehajtják „a leginkább rászoruló személyek társadalmi befogadását célzó operatív programot” (más néven „OP II”-t), amely a leginkább rászoruló személyek társadalmi befogadását célzó, az aktív munkaerőpiaci intézkedésektől eltérő, nem pénzügyi és nem anyagi segítségnyújtásból álló tevékenységeket támogatja.

²⁴ Ezt a célkitűzést az Operatív Program állapította meg, és a program teljes időtartamára vonatkozik.

²⁵ 2/3 és 6/7 éves kor között, bár a korcsoport az adott tagállami környezettől és óvodáskortól függően eltérő lehet.

tárolóhelyeket biztosítottak, valamint foglalkoztathatóságuk javítása érdekében társas tevékenységekben és programokon vehettek részt. 2014 és 2019 között összesen 2 169 személy vett részt ezekben a tevékenységekben, ami már 55 %-kal meghaladta a 2014–2020-as programozási időszakra meghatározott célkitűzést (1 400).

Hollandiában az „Idős emberek a szomszédságban” című projekt 2019-ben 581 résztvevővel folytatódott. Ez kevesebb embert jelent, mint 2018-ban és 2017-ben. A projekt célja, hogy a hátrányos helyzetű idős korúak körében enyhítse a társadalmi kirekesztődést. A projektbe bevont személyek mindannyian 65 év felettiiek voltak. 2014 és 2019 között a résztvevők teljes száma 2 855 volt, ami az általános célkitűzés (5 000 fő) 57 %-ának felel meg. Bár a jelenlegi ütemben még mindig viszonylag távolinak tűnik a 2020-ra kitűzött cél elérése, jelentős eredmény, hogy a program indulása után egy évvel az elért idős emberek 81 %-a továbbra is részt vett a programban, és 45 % úgy nyilatkozott, hogy bővült az ismeretségi hálózata, 63 %-nak pedig fejlődtek a digitális és a pénzügyi készségei. 2019-ben a résztvevőknek nagyjából a harmada bevándorló háttérrel rendelkezett. A nyelvi akadályok leküzdése érdekében speciális nyelvtudással rendelkező munkatársak felvételére került sor.

Svédországban a társadalmi befogadást célzó programok kétféle támogatást foglalnak magukban: az egészségfejlesztést, valamint a svéd társadalommal kapcsolatos alapvető tájékoztatást, melynek címzettjei a más uniós vagy EGT-országokból érkező rászorulóak. A főbb célcsoportokat a hajléktalanok (vagy a hajléktalanság kockázatának kitett személyek), a migránsok, a külföldi háttérű személyek, a kisebbségek és a nők alkotják. A program eddig 2 674 főt ért el, közülük 658-at 2019-ben. A 2016-ban jellemző 38 %-ról 2019-ben 70 %-ra emelkedett azoknak a személyeknek az aránya, akik úgy nyilatkoztak, hogy jobban tudnak gondoskodni az egészségükről és a személyi higiéniájukról. 2016 és 2019 között töretlenül, 43 %-ról 93 %-ra emelkedett azoknak a személyeknek a százalékos aránya, akik úgy nyilatkoztak, hogy támogatásban vagy segítségben részesültek. Mindkét mutató esetében sikerült jelentős mértékben túlteljesíteni a 40 %-os célkitűzést.

A végrehajtás akadályai

17 tagállam számolt be a végrehajtást akadályozó tényezőkről. Többségük a segélyek kézbesítésének ütemezésével és késedelmével kapcsolatos kihívásokról számolt be (Belgium, Bulgária, Csehország, Dánia, Franciaország, Görögország, Lengyelország, Portugália és Románia). A késedelem néhány esetben közvetlenül az előző évben jelentkező beszerzési problémákból eredt (lásd például Románia alábbiakban ismertetett esetét). Az egyéb kihívások a következőkhöz kapcsolódtak:

- a logisztikához, például nem tartották be az ésszerű készletgazdálkodás alapelveit („a beérkezési sorrend elvét”) (Belgium, Észtország, Horvátország, Lettorság, Lengyelország és Portugália);
- a végső kedvezményezettekhez, például nem voltak elég tájékozottak, vagy problémát jelentett a megszólításuk (Horvátország, Hollandia, Lengyelország, Svédország és Szlovákia);
- a nyomon követéshez és az értékeléshez (Olaszország, Málta, Románia és Svédország), például nehézkes volt a végső kedvezményezettektől történő adatgyűjtés, valamint új nyomonkövetési rendszer kialakítása volt folyamatban (Olaszországban);
- a partnerszervezetek kapacitáshiányához (Dánia, Magyarország, Olaszország és Lengyelország); valamint

- jogi problémákhoz, amelyek elsősorban a segélyre vonatkozó közbeszerzésekhez kapcsolódtak (Bulgária, Hollandia, Portugália és Románia).

Csak Dánia számolt be arról, hogy az „irányító hatóságok kapacitáshiánya” a végrehajtás akadályát képezi. 2019-ben Románia még mindig nem tudta megoldani a végrehajtással kapcsolatos problémáit, valamint a beszerzést érintő késedelmeket, amelyek a sikertelen ajánlattevők által benyújtott panaszokból eredtek. Ezenkívül a román Oktatási Minisztérium semmilyen finanszírozási kérelmet nem nyújtott be az iskolai felszerelésekre vonatkozóan. Ennek eredményeként már a harmadik egymást követő évben maradt el az élelmiszerek és az anyagi támogatás kiosztása. Az Európai Alapok Minisztériuma – a FEAD irányító hatósága Romániában – a következő jelentéstételi időszakban igyekszik megoldani a problémát.

Az elmúlt évekhez hasonlóan a FEAD rugalmassága, valamint az irányító hatóságok és a partnerszervezetek között kialakult szoros együttműködés számos akadály leküzdésében segített az országoknak. Néhány tagállamban (például Olaszországban, Írországban és Franciaországban) az irányító hatóság a program megvalósításának megtárgyalása és támogatása érdekében rendszeres találkozókat tartott a partnerszervezetekkel és az érdekelt felekkel.

Általános alapelvek

A FEAD-rendelet 5. cikke meghatározza azokat az alapelveket, amelyeket az Alap kialakítása és végrehajtása során általánosan alkalmazni kell. Ilyen alapelv többek között a finanszírozás kiegészítő jellege, a nemek közötti egyenlőség, a hátrányos megkülönböztetés tilalma, az élelmiszer-pazarlás visszaszorítása, a kiegyensúlyozott étrend, a népegészségügy, valamint a környezeti és éghajlati szempontok. A tagállamoknak be kell tartaniuk ezeket az alapelveket, és az éves végrehajtási jelentéseikben be kell számolniuk róluk.

A tagállamok jelentést tesznek arról, hogy milyen módon veszik figyelembe ezeket az általános alapelveket.

A kiegészítő jelleg alapelvét úgy teljesítik, hogy a programokat összehangolják az egyéb finanszírozási eszközökkel, a kettős finanszírozás elkerülése és a támogatások alkalmazási körének növelése érdekében. Észtországban az Észt Statisztikai Hivatal²⁶ összefoglalókat készít és közöl az ESZA-intézkedések résztvevői, valamint a FEAD-programon keresztül élelmiszersegélyben részesülő kedvezményezettek közötti átfedésről. Málta részletes listát állít össze azokról az ESZA keretében megvalósított projektekről, amelyek kiegészítik a FEAD-programot. Málta a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapon keresztül beérkezett kérelmeket is ellenőrzi a kettős finanszírozás elkerülése céljából, valamint az említett kérelmek és a FEAD-program egymást kiegészítő jellegének biztosítása érdekében. Portugáliában ugyanaz az irányító hatóság felügyeli a FEAD-programot és az ESZA társadalmi befogadásra és foglalkoztatásra vonatkozó operatív programját, tekintve, hogy ez a két alap kiegészíti egymást. Szlovákiában a FEAD-tevékenységeket a végső kedvezményezettek igényeinek azonosítására használják, amelyeket azután más alapokon keresztül, tartósabb megoldásokkal, pontosabban az ESZA társadalmi befogadást célzó tevékenységeivel elégítenek ki. Olaszországban a hajléktalanokat támogató intézkedés végrehajtására az ESZA-val integrált módon kerül sor annak érdekében, hogy az anyagi segítségén kívül a társadalmi befogadást előmozdító tartósabb támogatást is nyújtsanak.

²⁶ Az Észt Statisztikai Hivatal a hivatalos statisztikák elkészítéséért felelős állami szerv.

Minden tagállam jelentést tesz a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó elveknek és a hátrányos megkülönböztetés elleni politikáknak való megfelelésről. A célcsoport és a végső kedvezményezettek azonosítása érdekében a tagállamok többsége objektív támogathatósági feltételeket állapított meg, amelyek az érintett személyek társadalmi-gazdasági helyzetére vonatkoznak, és megakadályozzák, hogy a segélyek szétosztása során bármilyen szinten hátrányos megkülönböztetés forduljon elő. 2019-ben is folytatták néhány 2018-ban hatékonyan bizonyult gyakorlat alkalmazását. Németország a partnerszervezetek által használt, a nemekről szóló tájékoztatót terjeszt a FEAD-intézkedések végrehajtására vonatkozó iránymutatásként, valamint a nemek közötti egyenlőség biztosítása céljából. Hollandia együttműködik egy migráns háttérű időseket képviselő egyesülettel, annak biztosítása érdekében, hogy szemlélete továbbra is befogadó jellegű maradjon. Lengyelország élelmiszert és kísérő intézkedéseket biztosít a különféle csoportok, így az idősek, a terhes nők, a hajléktalanok és a fogyatékossgal élők igényeinek kielégítése céljából. Bár Svédország a férfiakat és a nőket is megcélozza, különösen a nők egészségét helyezi előtérbe. Szlovákia biztosítja, hogy a partnerszervezetek munkavállalói között a nők és a férfiak is képviseltessék magukat.

Számos tagállam jelezte, hogy változatos, kiegyensúlyozott tápanyagtartalmú élelmiszereket oszt szét. A legtöbb esetben dietetikusok vagy az érintett minisztériumok (Bulgáriában például az Egészségügyi Minisztérium, Szlovéniában pedig a Munkaügyi, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium) segítettek az élelmiszercsomagok összeállításában. Olaszország a termékek kiválasztása során figyelembe veszi a mediterrán étrendre jellemző megfelelő fehérje- és szénhidrátbevitel szükségességét. Portugália igyekszik biztosítani, hogy az élelmiszercsomagok kielégítsék a kedvezményezettek energia- és tápanyagigényének az 50 %-át, és hogy az *Élelmiszerkerékben*²⁷ meghatározott hét élelmiszercsoport mindegyikéből tartalmazzanak napi adagokat.

Valamennyi tagállam biztosítja, hogy a szétosztott élelmiszerek megfeleljenek a nemzeti biztonsági és egészségügyi előírásoknak. Ezenkívül gyakran ellenőrzik az élelmiszerek minőségét. Számos tagállam az egészséges életmódot ösztönző kísérő intézkedésekkel is támogatja a végső kedvezményezettek egészségét.

Az élelmiszer-pazarlás csökkentése érdekében az élelmiszercsomagokban hosszabb szavatossági idővel rendelkező termékek találhatóak. Ezenkívül a raktárak tárolókapacitását is figyelembe veszik. Ciprus például az élelmiszer-pazarlás elkerülése érdekében a reggeliosztást az azt igénybe vevő személyek becsült száma alapján tervezi meg. Az élelmiszer-pazarlás megakadályozásának másik módja az élelmiszer-felesleg összegyűjtése és szétosztása.

A legtöbb tagállam éves végrehajtási jelentése arról számol be, hogy környezetbarát intézkedéseket valósítottak meg. Franciaországban például felhívják az ajánlattevőket, hogy nyújtsanak tájékoztatót a CO₂-kibocsátásukról. Magyarország az élelmiszerek szállítása során azzal igyekszik csökkenteni a kibocsátást, hogy a meleg ételeket hőálló műanyagdobozokba csomagolja, a használt dobozokat pedig összegyűjti. Luxemburgban a partnerszervezetek megszerezhetik a „SuperDrecksKëscht fir Betriber” minőségi védjegyet, amely igazolja, hogy az adott szervezet elkötelezett a környezetvédelem mellett. Ahogy azt a 2018. évi jelentés is említette, Csehország környezetbarát termékeket használ, és ösztönzi az újrahasznosított anyagok (például a 100 %-ban újrahasznosított papírból készült WC-papír) használatát.

²⁷ Az Élelmiszerkerék egy élelmiszer-alapú táplálkozási iránymutatás. További információkért látogasson el a következő oldalra: <http://www.fao.org/nutrition/education/food-dietary-guidelines/regions/countries/Portugal/en>

Értékelések

2019 folyamán legalább hét tagállam (Belgium, Bulgária, Csehország, Németország, Franciaország, Lengyelország²⁸ és Portugália) értékelte a FEAD-tevékenységeket. Az értékelések többsége a FEAD-programok említett tevékenységeknek köszönhető haladására koncentrált, amit a legtöbb beszámoló pozitívan értékelt. Bulgária 2019-ben két értékelést végzett el, melyek során kiemelte, hogy a kiosztott meleg ételek és alapvető termékek eljutottak a legveszélyeztetettebb csoportokhoz. A melegétel-osztás megnövekedett finanszírozása miatt tovább nőtt a végső kedvezményezettek száma (lásd a lenti 2. keretes írást)²⁹. Az elmúlt évekhez hasonlóan Ausztria egy kérdőív segítségével visszajelzéseket gyűjtött a segítségnyújtásról; a válaszadók 99 %-a nagyon elégedett vagy elégedett volt az iskolai kezdőcsomaggal, és általában a FEAD OP segítségével végrehajtott intézkedéssel.

Néhány értékelés hasznos javaslatokat tartalmaz a 2021–2027-es programozási időszakra vonatkozóan. A belga értékelés többek között javasolta a leginkább hátrányos helyzetű személyek azonosítására irányuló eljárások egységesítését, a megrendelések és a kézbesítés jobb összehangolását, valamint a nagyobb átláthatóságot és az egyszerűsítést. Franciaország a Társadalmi Problémák Általános Felügyelőségének segítségével jelentést készített az élelmiszer-ellátás bizonytalansága elleni küzdelemről³⁰. A jelentés kiemeli a FEAD végrehajtásával kapcsolatos kihívásokat, különösen az elosztórendszerrel, valamint az önkéntes dolgozók és szervezetek támogatásával kapcsolatban. A jelentés ezenkívül az új programozási időszakra vonatkozóan az érdekelt felekkel folytatott konzultációt is kilátásba helyezett, amelyet azonban a Covid19-válság miatt elhalasztottak.

2. szövegdoboz A Németországban és Bulgáriában elvégzett értékelési tevékenységek.

Németország a végrehajtás valamennyi szempontja mentén értékelte a FEAD-programot. Ahogy a nyomkövetési adatok is mutatják, az összes célkitűzést túlteljesítették, és az értékelés megállapításai is ígéretesek. Az értékelés szerint a FEAD-intézkedések egyértelműen elősegítik, hogy a hátrányos helyzetű csoportok rendszeresen hozzáférjenek a szolgáltatásokhoz. Az intenzív tájékoztató tevékenységnek köszönhetően azok a személyek, akik egyébként ki lennének zárva ebből a körből, hozzáférhetnek a meglévő szolgáltatásokhoz. Az adatok arra utalnak, hogy a segítséget vagy tanácsot kérő személyek és az érintett szolgáltatásokat nyújtó szervezetek közötti kommunikáció folyamatosan javul, és a szóban forgó szolgáltatásokat igénybe vevő személyek száma is növekszik. Az értékelést a projektekre vonatkozó esettanulmányok egészítették ki. Az értékelés keretében több érdekelt felet is megkérdeztek a projektek előrehaladásáról és eredményeiről. Az értékelésre vonatkozó részletesebb információkat 2020-ban teszik közzé³¹.

Bulgáriában a FEAD-program külső értékelése a következőket állapította meg: i. a szegénység jelentős kockázatának kitett személyek részére történő élelmiszer-csomag-osztás szélesíti az ország szociális támogatási programjainak hatókörét; ii. semmi nem utal arra, hogy indokolatlan adminisztratív teher lenne jellemző; iii. nem állnak rendelkezésre elegendő források a közigazgatási, szállítási és tárolási költségek fedezésére; iv. a

²⁸ <https://www.gov.pl/attachment/4c5afb14-e765-4181-ae72-bf19c437b29e>; <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-i-komunikacja>

²⁹ <https://asp.government.bg/bg/deynosti/operativna-programa-za-hrani/operativna-programa-za-hrani-2014-2020/dobri-praktiki-i-spodelyane-na-opit>

³⁰ <https://www.igas.gouv.fr/IMG/pdf/2019-069R-P.pdf>

³¹ A végleges jelentés (a nyomon követésről és az értékelésről) itt tölthető le:

https://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/Internationales/ehap-abschlussbericht.pdf?__blob=publicationFile&v=1

célcsoportok azonosítása, a támogatás és a kísérő intézkedések mind megfelelők; v. a FEAD-program koherens, és kiegészíti a többi nemzeti finanszírozási programot, például a Szociális Védelmi Alapot és az ország többi szociális ellátást biztosító politikáját; és vi. a FEAD-program növeli a nyilvános étkezdéket támogató meglévő nemzeti program értékét.

5. KÖVETKEZTETÉSEK

A nyomonkövetési adatok és a 2019-es éves végrehajtási jelentés elemzése alapján kirajzolódó kép nagyjából hasonló a 2018. évi jelentésekhez.

A FEAD-program keretében megvalósuló pénzügyi kötelezettségvállalások mértéke 2019-ben 608 millió EUR volt, vagyis valamivel a 2016–2018. évi átlag alatt maradt. A 2014 és 2019 közötti időszakra összesen elkülönített kiadások majdnem elérték a 3,340 millió EUR-t, ami a programok összes forrásának (uniós és nemzeti társfinanszírozás) a 74 %-át jelenti. 2019-ben némileg csökkentek a kedvezményezetteknek kifizetett összegek. Ellenben a tagállamok által benyújtott kifizetési kérelmek mértéke jelentősen megnőtt, és 2019. december 31-re a Bizottság által teljesített időközi kifizetések összege már meghaladta a 2014–2020-as időszakra vonatkozó teljes allokáció 38 %-át (2018 végéig a 25 %-át). Ennélfogva tehát úgy tűnik, hogy általánosságban jól halad a FEAD pénzügyi végrehajtása.

A legtöbb tagállam megerősítette a szétosztások terén eddig elért eredményeit, és jól haladt célkitűzései elérése felé. 2019-ben 26 tagállam nyújtott sikeresen FEAD-támogatást. Az élelmiszersegély az előző évhez képest valamelyest csökkent, míg az alapvető anyagi támogatásnyújtás mértéke tovább növekedett, így 2018-hoz képest 2019-ben 42 %-kal több támogatás szétosztására került sor. Olaszország 2019-ben kezdte meg az alapvető anyagi támogatás nyújtását. A végrehajtás terén azonban továbbra is fennáll néhány probléma, elsősorban a késedelmekkel, a logisztikai kihívásokkal, a jogi kérdésekkel, a célcsoportok eléréseivel, a nyomon követéssel és az értékeléssel, valamint a partnerszervezetek kapacitáshiányával kapcsolatban. A partnerszervezetekkel és más érdekelt felekkel folytatott együttműködésnek köszönhetően a legtöbb tagállam képes volt átlendülni ezeken a nehézségeken, bár esetenként szükség volt a program módosítására. A Bizottság általi szigorú nyomon követés ellenére Románia az intézményi változások és a tartós beszerzési problémák következtében 2019-ben nem nyújtott támogatást. Az Egyesült Királyság kilépett az élelmiszert és/vagy alapvető anyagi támogatást biztosító operatív programból (OP I).

A becslések szerint 2019-ben több mint 12,5 millió ember részesült FEAD-támogatásban. A FEAD-támogatás az évek során állandónak bizonyult. A segítségnyújtás leggyakoribb típusa továbbra is az élelmiszersegély. 2019-ben több mint 12,2 millió fő (az összes végső kedvezményezett 93 %-a) részesült élelmiszersegélyben, körülbelül 832 000 fő (6 %) pedig alapvető anyagi támogatásban, és majdnem 30 000 személy vett részt a társadalmi befogadást célzó programokban (FEAD OP II). Az előző évekhez hasonlóan a nők a végső kedvezményezettek 49 %-át teszik ki. A gyermekek a támogatásban részesülő személyeknek mintegy a 30 %-át, a hajléktalanok a 7 %-át, a fogyatékkal élők pedig az 5 %-át jelentik. A becslések szerint a támogatottak 10 %-a volt migráns, külföldi háttérű személy vagy valamely kisebbség tagja, 8 %-uk pedig 65 éves vagy idősebb volt.

A korábbi évekhez hasonlóan a jelentések ezúttal is azt állapították meg, hogy a FEAD rugalmassága kulcsfontosságú volt az eredményes és hatékony végrehajtás szempontjából. A partnerszervezetek jelentős szerepet játszottak, mivel ismerik a célcsoportokat, illetve tudják, hogy hogyan lehet azokat elérni. Azonban a FEAD is segítette a partnerszervezeteket abban, hogy hatékonyabbá váljanak, többek között a szállítási idők és az intézményi együttműködés terén. A programok során jelentkező késedelem sok esetben az

előző években felmerült beszerzési problémákból eredt. Emellett a tagállamok és a partnerszervezetek képesek voltak a célcsoportok megfelelő tartós szolgáltatásokhoz történő átírányítására, ami központi szerepet játszott abban, hogy a végső kedvezményezettekkel kölcsönös bizalomra alapuló kapcsolat alakult ki.

A kísérő intézkedések egyre kidolgozottabbak és sokszínűbbek lettek. Az éves végrehajtási jelentések szerint az OP I-et végrehajtó minden olyan tagállam biztosított kísérő intézkedéseket, amely 2019-ben alkalmazta a FEAD-ot. A kísérő intézkedések leggyakoribb típusát továbbra is az egészséges táplálkozást népszerűsítő oktatási tevékenységek/főzőtanfolyamok jelentették, amit a megfelelő szolgálatokhoz történő átírányítás és a háztartási költségvetés kezelésével kapcsolatos tanácsadás követett. Számos tagállam további, saját igényeikhez igazodó tevékenységeket is megvalósít. Összességében elmondható, hogy sokféle bevált gyakorlat alakult ki.

Általában véve a tagállamok arról számoltak be, hogy megfeleltek az alapelveknek. Mindegyik tagállam biztosította, hogy a támogatás férfiak és nők számára egyaránt elérhető legyen, és a legtöbben kiemelték, hogy kiküszöbölték a nemet, fajt vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést. Egyes tagállamok erőfeszítéseket tettek annak biztosítása érdekében, hogy a FEAD-élelmiszer-csomagok tartalma megfeleljen a partnerszervezetek és a végső kedvezményezettek kéréseinek, és így elkerülhető legyen az élelmiszer-pazarlás. A tagállamok mindent megtettek annak érdekében, hogy változatos és kiegyensúlyozott tápanyagtartalmú élelmiszereket biztosítsanak, és figyelmet fordítottak a tárolásra és az időben történő kiszállításra, valamint az újrahasznosított anyagok használatára. Ezek a szempontok segítenek a népegészségügy előmozdításában, valamint az éghajlati és környezetvédelmi célkitűzések megvalósításában.

2020-ban – a jelentés által tárgyalt időszakot követően – a Covid19-világjárvány kitörése jelentősen megváltoztatta a FEAD-program működésének környezetét. Az ezt követő gazdasági és szociális válság aránytalanul sújtott bizonyos hátrányos helyzetű csoportokat és személyeket, köztük a leginkább rászorulókat is. Korábban veszélyeztetett helyzetben lévő személyek új csoportjai találtak magukat szegénységben és társadalmi kirekesztettségben. Az egészségügyi szükséghelyzet kezelése céljából a társas érintkezésre vonatkozóan bevezetett korlátozások következtében megváltozott az élelmiszereket és az anyagi támogatást nyújtó szervezetek működése.

A jelenlegi válságra reagálva 2020-ban és 2021-ben, a CRII, a CRII+ és a REACT-EU kezdeményezés keretében kétszer módosították a FEAD rendeletet az új programozási időszakra való felkészülés fokozottabb támogatása és a program végrehajtásának elősegítése érdekében.

A FEAD 2014–2020 végéhez közeledve már körvonalazódik az új alap jövőbeli felépítése és irányítása. A 2021 és 2027 közötti időszakban a FEAD az ESZA+ szerves részévé fog válni, vagyis a tágabb értelemben vett társadalmi befogadási stratégiákon és finanszírozáson belül tovább összpontosul majd a szegénység legsúlyosabb formáinak leküzdésére fordított figyelem. Az ESZA+ programok központi szerepet játszanak majd a koronavírus-világjárvány utáni gazdasági és társadalmi fellendülésben és az európai zöld megállapodás³² célkitűzéseinek megfelelő klímasemleges gazdaságra történő igazságos

³² https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

átmenetben, az Igazságos Átmenet Alappal együtt³³. A szociális jogok európai pillérének megvalósítása tekintetében is alapvető fontosságú program lesz³⁴.

³³ https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism

³⁴ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=hu&catId=1226&furtherNews=yes&newsId=9524>